

Όταν οι σοσιαλιστές σταμάτησαν τον πληθωρισμό στα μακαρόνια

Μετάφραση από άρθρο που δημοσιεύτηκε στο jacobin.com στις [6/11/2023](#)

Εδώ και δύο χρόνια, οι κεντρώοι διακωμωδούν τους ισχυρισμούς ότι η κερδοσκοπία ευθύνεται εν μέρει για τις αυξήσεις των τιμών. Αλλά η ιστορία του πληθωρισμού των τροφίμων κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και οι ταραχές που τον σταμάτησαν, δείχνουν τον τρόπο με τον οποίο οι καπιταλιστές εκμεταλλεύονται τις προσδοκίες των καταναλωτών για να αυξήσουν τις τιμές.

Οι τιμές των ζυμαρικών συνεχίζουν να [αυξάνονται κατακόρυφα](#) στην Ιταλία, κατά 17,5% τον Μάρτιο και κατά 16,5% τον Απρίλιο. Οι πωλητές λένε ότι αυτό είναι απλώς μια αντανάκλαση του υψηλότερου κόστους λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, αλλά οι ιταλικές ομάδες για τα δικαιώματα των καταναλωτών δεν το πιστεύουν. Η ιταλική Εθνική Ένωση Χρηστών Δημόσιων Υπηρεσιών, Assoutenti, κατηγορεί την κερδοσκοπία των εταιρειών και έχει καλέσει σε «απεργία των καταναλωτών για τα ζυμαρικά» για δεκαπέντε ημέρες ή μέχρι οι εταιρείες να μειώσουν τις τιμές. Ο πρόεδρος της Assoutenti, Φούριο Τρούτσι, επισημαίνει ότι οι τιμές του σιταριού έχουν μειωθεί σημαντικά από την κορύφωσή τους τον Μάρτιο του 2022, στο χαμηλότερο επίπεδο από τον Ιούλιο του 2021. Οι σημερινές υψηλές τιμές των ζυμαρικών, σύμφωνα με τον Τρούτσι, οφείλονται σε άλλους παράγοντες εκτός από το υψηλό κόστος παραγωγής: συγκεκριμένα, στην κερδοσκοπία των εταιρειών.

Μπορούν οι απλοί άνθρωποι να καταπολεμήσουν την κερδοσκοπία; Το κάλεσμα του Assoutenti θυμίζει μια παλαιότερη, επιτυχημένη προσπάθεια αντίστασης στην αύξηση των τιμών, η οποία έγινε το 1914 από την Ιταλική Σοσιαλιστική Λέσχη στην πόλη Πρόβιντενς του Ρόουντ Άιλαντ, και η οποία έχει καταγραφεί από τον ιστορικό Τζόζεφ Σάλιβαν. Τότε, όπως και τώρα στην Ιταλία, οι τιμές των ζυμαρικών εκτοξεύτηκαν στα ύψη. Τότε, όπως και τώρα, ο πόλεμος ήταν ο παράγοντας που οι έμποροι κατηγορούνταν για τις υψηλές τιμές. Και τότε, όπως και τώρα, οι υπερασπιστές του κεφαλαίου απάλλαξαν τις επιχειρηματικές ελίτ από κάθε ευθύνη για τις αυξήσεις των τιμών: ο δήμαρχος της Πρόβιντενς ζήτησε μια μελέτη, η οποία διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε κερδοσκοπία.

Ωστόσο, η Πρόβιντενς στις αρχές της δεκαετίας του 1900 είχε ισχυρά οργανωμένα εργατικά και σοσιαλιστικά κινήματα. Η εφημερίδα *Labor Advocate*, που ήταν ευθυγραμμισμένη με τους [Βιομηχανικούς Εργάτες του Κόσμου](#), κατήγγειλε τη μελέτη του δημάρχου ως «ξέπλυμα» και κατηγόρησε τον τοπικό μονοπωλητή, τον «Βασιλιά των Μακαρονιών» Φρανκ Βεντρόνε, για κερδοσκοπία. Ο Βεντρόνε είχε ήδη συλληφθεί να πλασάρει ψευτοζυμαρικά που κατασκευάζονταν στο

Λονγκ Άιλαντ και ήταν βαμμένα κίτρινα για να μοιάζουν με αληθινά ζυμαρικά από σιμιγδάλι. Ενώ οι κεντρώοι οικονομολόγοι αρέσκονται να γελοιοποιούν όποιον ενδιαφέρεται για ποιοτικά προϊόντα για... χιπστερισμό, αυτοί οι Ιταλοί μετανάστες της εργατικής τάξης εκτιμούσαν τα γνήσια πράγματα...

Η Ιταλική Σοσιαλιστική Λέσχη της Πρόβιντανς οργάνωσε διαμαρτυρίες ενάντια σε αυτό που θεωρούσε ως κερδοσκοπία του Βεντρόνε. Στις 29 Αυγούστου, μια συγκέντρωση στην οποία συμμετείχαν δύο χιλιάδες άνθρωποι στη γωνία της λεωφόρου Άτγουελς και της οδού Ντιν στην ιταλική γειτονιά Φέντεραλ Χιλ, μετατράπηκε σε διαμαρτυρία μπροστά στη βιτρίνα του καταστήματος του Βεντρόνε. Ορισμένοι διαδηλωτές εξαγριώθηκαν, έσπασαν βιτρίνες και σκόρπισαν ζυμαρικά στους δρόμους. Η αστυνομία, η οποία ήταν κατά κύριο λόγο ντόπιοι Αμερικανοί και Ιρλανδοί, συγκρούστηκε με τους διαδηλωτές καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Τις επόμενες εβδομάδες, η λαϊκή δυσανεμία για την αστυνομική βία θα οδηγούσε σε ακόμη περισσότερες διαμαρτυρίες. Οι εφημερίδες έδωσαν στην αναταραχή που προέκυψε το όνομα «Εξεγέρσεις των μακαρονιών».

Ήταν αυτές οι ενέργειες ενός τρελού όχλου, που έριχνε το φταίξιμο σε αθώους εμπόρους για τις φυσικές λειτουργίες της προσφοράς και της ζήτησης, όπως ισχυρίστηκαν η *Providence Journal* και άλλοι σχολιαστές; Για άλλη μια φορά, υπάρχουν στενοί παραλληλισμοί μεταξύ του τότε και του τώρα. Στην εποχή μας, κεντρώοι οικονομολόγοι και σχολιαστές έχουν περάσει τα τελευταία δύο χρόνια χλευάζοντας την ιδέα ότι η δύναμη της αγοράς και η κερδοσκοπία μπορεί να ευθύνονται για τις αυξήσεις των τιμών δημιουργώντας έναν «πληθωρισμό της απληστίας» και χαρακτηρίζοντας αυτή την ιδέα ως μια παράλογη πεποίθηση που μοιάζει με θεωρία συνωμοσίας. Σύμφωνα με την αφήγηση των κεντρώων, οι λαϊκιστές που κατηγορούν την «εταιρική απληστία» αναζητούν έναν αποδιοπομπαίο τράγο προκειμένου να τον κατηγορήσουν για τη λειτουργία των απρόσωπων δυνάμεων της προσφοράς και της ζήτησης και εσφαλμένα στοχοποιούν τις εταιρείες. Η αρθρογράφος της *Washington Post* Κάθριν Ράμπελ συνοψίζει επιγραμματικά τη συναίνεση των κεντρώων με το εξής ρητορικό ερώτημα:

«Γιατί οι εταιρείες, οι οποίες ήταν πάντα «άπληστες» (ή, θα μπορούσε να πει κανείς, επεδίωκαν τη «μεγιστοποίηση του κέρδους»), είναι σε θέση να αυξάνουν τις τιμές τώρα; Τι άλλαξε ανάμεσα στις αρχές του 2020, όταν τα εταιρικά κέρδη και ο πληθωρισμός έπεφταν κατακόρυφα, και στο σήμερα, που και τα δύο στατιστικά στοιχεία αυξάνονται “ασυνείδητα”;»

Στο εγχειρίδιο της Ράμπελ, οι επιχειρήσεις επιδιώκουν πάντοτε να μεγιστοποιούν το κέρδος, με την έννοια ότι επιλέγουν ένα σημείο στην καμπύλη ζήτησης που εξισώνει τα έσοδα από την τελευταία πωληθείσα μονάδα με το οριακό κόστος. Δεδομένου ότι, όπως σωστά επισημαίνει, είναι απίθανο τα στελέχη να έγιναν πιο άπληστα το 2020, οι αυξήσεις των τιμών πρέπει να προήλθαν από κάποια εξωτερική δύναμη. Στο οικονομικό μοντέλο αυτού του σχολικού εγχειριδίου, η δύναμη αυτή πρέπει να ήταν είτε μια μεταβολή στη ζήτηση είτε μια μεταβολή στην προσφορά.

Για τους αντιπληθωριστές αυτής της σχολής, το φταίξιμο βρίσκεται προφανώς στην πλευρά της ζήτησης, και ευθύνονται μάλιστα οι ενισχύσεις που δόθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας, οι οποίες υπερθέρμαναν την οικονομία. Ακόμα χειρότερα, αυτή η υπερθέρμανση οδήγησε σε μια υπερβολικά στενή αγορά εργασίας, η οποία προκάλεσε αύξηση των μισθών, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα σπινάλι μισθών-τιμών με αύξηση των μισθών και των τιμών. Με άλλα λόγια, οι τιμές είναι υψηλές επειδή οι απλοί άνθρωποι πέρασαν τζάμι... Η μόνη λύση είναι η αύξηση των επιτοκίων, η οποία θα περιορίσει τη ζήτηση, θα αυξήσει την ανεργία και θα μειώσει τους μισθούς.

Αλλά το μοντέλο του σχολικού εγχειριδίου είναι ελλιπές. Για να καταλάβουμε γιατί, ένα καλό σημείο εκκίνησης είναι το έργο του Άλαν Μπλάιντερ, πρώην μέλους του Συμβουλίου Οικονομικών Συμβούλων και πρώην αντιπροέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ. Ο Μπλάιντερ και οι συνεργάτες του ήθελαν να κατανοήσουν πώς οι επιχειρήσεις καθορίζουν τις τιμές. Σε μια κίνηση ασυνήθιστη για οικονομολόγους, οι οποίοι προτιμούν συνήθως να μελετούν μεταβλητές αντί να μιλούν με ανθρώπους, η ομάδα του Μπλάιντερ αποφάσισε να ρωτήσει απλώς τα στελέχη για την τιμολογιακή τους πολιτική. Αυτό που διαπίστωσαν, όπως δημοσιεύθηκε στο βιβλίο του 1998 *Asking About Prices*, τους εξέπληξε.

Πρώτον, έμαθαν ότι οι εταιρείες άλλαζαν τις τιμές σπάνια -μόνο περίπου τέσσερις φορές το χρόνο. Όχι μόνο δεν προχωρούσαν διαρκώς σε βελτιστοποίηση χρεώνοντας την τιμή που μεγιστοποιεί το κέρδος στις καμπύλες ζήτησης αλλά διατηρούσαν τις τιμές σταθερές για μεγάλα χρονικά διαστήματα, παρά τις καθημερινές μεταβολές στην προσφορά και τη ζήτηση. Δεύτερον, οι εταιρείες αποκάλυψαν ότι ο σημαντικότερος περιορισμός στην ικανότητά τους να αυξάνουν τις τιμές δεν ήταν καθόλου η προσφορά και η ζήτηση ή οι ανταγωνιστικές πιέσεις. Αντίθετα, ήταν ο φόβος μήπως «θυμώσουν» τους πελάτες. Χωρίς καν να τους ζητηθεί, αυτή ήταν η πιο συνηθισμένη εξήγηση που προσέφεραν οι επιχειρήσεις για τη μη αύξηση των τιμών, ακόμη και όταν η αύξηση των τιμών ήταν αυτό που θα έπρεπε να κάνουν για να «μεγιστοποιήσουν το κέρδος».

Στο μοντέλο προσφοράς και ζήτησης του σχολικού βιβλίου, ο ανταγωνισμός από άλλες επιχειρήσεις είναι ο παράγοντας κλειδί που εμποδίζει τις επιχειρήσεις να αυξήσουν τις τιμές. Σε μια από τις πρώτες διατυπώσεις της θεωρίας της προσφοράς και της ζήτησης, ο Άνταμ Σμιθ υποστήριξε ότι αν, ας πούμε, ένας φούρναρης προσπαθήσει να αυξήσει τις τιμές, «προκύπτει ανταγωνισμός» που αναγκάζει τον φούρναρη να μειώσει τις τιμές. Όμως, ο ανταγωνισμός από άλλους αρτοποιούς δεν ήταν ποτέ ο μόνος περιορισμός της τιμολογιακής πολιτικής. Όπως επισήμανε ο ιστορικός Ε. Π. Τόμσον, η «ηθική οικονομία» των εξεγέρσεων για το ψωμί ήταν ένας ακόμη περιορισμός. Εξαιτίας του φόβου τους να μην εξοργίσουν την κοινότητα και προκαλέσουν εξέγερση, ακόμη και οι αρτοποιοί με τοπικά μονοπώλια δεν μπορούσαν και δεν εκμεταλλεύονταν όλη τη δύναμη τους να καθορίζουν τις τιμές. Αυτό μοιάζει με τον τρόπο που οι επιχειρήσεις καθορίζουν τους μισθούς: οι επιχειρήσεις έχουν γενικά εξουσία καθορισμού των μισθών ή «μονοπωλιακή» εξουσία επί των εργαζομένων. Αλλά δεν μπορούν και δεν χρησιμοποιούν κάθε κομμάτι της. Οι κανόνες δικαιοσύνης, η ανάγκη για συνεργασία των εργαζομένων και ο φόβος της συνδικαλιστικής οργάνωσης εμποδίζουν τους εργοδότες να

πιέζουν τους μισθούς όσο πιο χαμηλά μπορούν.

Ωστόσο, ένα πιθανώς εξωτερικό σοκ - όπως μια πανδημία, ένας πόλεμος ή ένα περιβάλλον γενικά αυξανόμενων τιμών- μπορεί να καταστήσει δύσκολο για τους καταναλωτές να διακρίνουν ποιες αυξήσεις τιμών είναι λογικές και ποιες είναι υπερβολικές, αποδυναμώνοντας έτσι τον περιορισμό της ηθικής οικονομίας. Για να μην αναφέρουμε ότι, στην περίπτωση του πρόσφατου πληθωρισμού λόγω πανδημίας, το γεγονός ότι οι αλυσίδες εφοδιασμού ήταν εύθραυστες λόγω υπερβολικής συγκέντρωσης ήταν ένας από τους παράγοντες που έπαιξαν κυρίαρχο ρόλο ακόμη και στον αρχικό γύρο αύξησης του πληθωρισμού, καθώς η ανελαστική προσφορά δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις διαταραχές που οφείλονταν στους πολύ λίγους παραγωγούς.

Σε αντίθεση με τους εύκολους αντιπάλους που κατασκευάζουν οι κεντρώοι, κανείς δεν ισχυρίζεται ότι η «απληστία» αυξήθηκε ξαφνικά. Αντίθετα, επιχειρήσεις που είχαν ήδη ισχύ στην αγορά χωρίς να την ασκούν, θεώρησαν την ξαφνική άμβλυνση του περιορισμού της ηθικής οικονομίας ως ευκαιρία να ασκήσουν στην αγορά τη λανθάνουσα ισχύ που είχαν εξ αρχής. Αρκετές επιχειρήσεις το κάνουν αυτό και μπορεί να οδηγήσει σε πληθωρισμό λόγω ισχύος στην αγορά και κερδοσκοπίας, ή σε αυτό που οι οικονομολόγοι Ιζαμπέλα Βέμπερ και Έβαν Βάσνερ αποκαλούν [«πληθωρισμό των πωλητών»](#). Επιπλέον, μόλις οι τιμές εγκατασταθούν στο νέο, υψηλότερο επίπεδο, οι επιχειρήσεις μπορούν σιωπηρά να συνεννοηθούν για να τις διατηρήσουν εκεί - για παράδειγμα, μέσω συνεντεύξεων Τύπου για τα κέρδη τους, όπως επισημαίνει η [Λίντσεϊ Όουενς του Groundwork Collaborative](#).

Για να επιστρέψουμε στις «εξεγέρσεις των μακαρονιών», ποιο ήταν το αποτέλεσμα; Αν οι τιμές καθορίζονταν πράγματι από την προσφορά και τη ζήτηση, ο Βεντρόνε δεν θα μπορούσε να μειώσει τις τιμές, αφού αυτές θα αντανakλούσαν πραγματικά το υψηλότερο κόστος. Ωστόσο, μετά τις διαμαρτυρίες της 29ης Αυγούστου, ο Βεντρόνε συναντήθηκε με την Ιταλική Σοσιαλιστική Λέσχη και συμφώνησε να μειώσει τις τιμές του, από 1,60 δολάρια σε 1,40 δολάρια ανά κιβώτιο, μια μείωση των τιμών κατά 12%.

Ο Βεντρόνε δεν έγινε «ξαφνικά» πιο άπληστος το 1914 ή λιγότερο άπληστος μετά τη συνάντηση. Πιο εύλογο είναι να πούμε ότι, με το ξέσπασμα του πολέμου, είδε μια ευκαιρία να αυξήσει τις τιμές, επιτρέποντας στη λανθάνουσα απληστία του (ή στην τάση του για μεγιστοποίηση του κέρδους, αν προτιμάτε) να κυριαρχήσει ελεύθερα. Ωστόσο, μόλις αντιμετώπισε επαρκή κοινωνική πίεση με τη μορφή μιας διαμαρτυρίας της κοινότητας, πείστηκε να μειώσει τις τιμές και πάλι. Πράγματι, ο κεντρικός τίτλος της εφημερίδας *Labor Advocate* τα λέει όλα: «Οργανωμένη διαμαρτυρία φέρνει τους εμπόρους στα συγκαλά τους». Αυτό που συνέβη ήταν ότι η συλλογική διαπραγμάτευση μέσω μιας σοσιαλιστικής οργάνωσης μετρίασε τη μονοπωλιακή δύναμη ενός τοπικού λιανοπωλητή, φέρνοντας τις τιμές πιο κοντά στην «ανταγωνιστική τιμή», η οποία ωστόσο ήταν κάτω από την τιμή μεγιστοποίησης του κέρδους που οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι θα διάβαζαν από τις καμπύλες προσφοράς και ζήτησης του Βεντρόνε. Όπως το έθεσε η *Labor Advocate*, «τα γεγονότα των τελευταίων ημερών στο Χιλλ αποτέλεσαν ένα σοβαρό μάθημα για όσους δεν ήταν ικανοποιημένοι με τα συνηθισμένα κέρδη». Οι τιμές καθ' όλη τη διάρκεια της υπόθεσης αντανakλούσαν τόσο την

κοινωνική διαπραγμάτευση όσο και την προσφορά και τη ζήτηση.

Το δίδαγμα εδώ είναι ότι οι τιμές και ο πληθωρισμός δεν είναι μηχανικές δυνάμεις της φύσης αλλά συνιστούν πάντα το αποτέλεσμα πολλαπλών κοινωνικών δυνάμεων. Αν οι μετανάστες εργάτες της Πρόβιντανς είχαν απλώς αποδεχτεί τις δικαιολογίες της επικρατούσας οικονομικής επιστήμης για την κατάστασή τους, δεν θα είχαν ποτέ προσπαθήσει να διεκδικήσουν χαμηλότερες τιμές και δεν θα τις είχαν ποτέ πετύχει. Σήμερα, οι τοπικοί μονοπωλιακοί έμποροι, όπως ο Βεντρόνε, έχουν αντικατασταθεί από πολυεθνικές εταιρείες, οι οποίες δεν είναι ευαίσθητες στην πίεση της τοπικής κοινότητας με τον τρόπο που μπορεί να ήταν εκείνος. Για να τιθασευτούν, η δύναμη της ηθικής οικονομίας πρέπει να ασκηθεί σε μεγαλύτερη κλίμακα. Η αύξηση της ελαστικότητας της προσφοράς με την αποκέντρωση της οικονομίας είναι μια λύση. Μια δεύτερη είναι μια ακόμη σκανδαλωδώς ετερόδοξη πρόταση που υποστηρίζεται από ετερόδοξους πολιτικούς οικονομολόγους όπως η [Βέμπερ](#) και ο [Άντριου Έλροντ](#) : ο έλεγχος των τιμών.

Για τη γρήγορη μετάφραση, Σωτήρης Σιαμανδούρας